

Дарко Цвијетић

ШТО НА
ПОДУ
СПАВАШ?

Српско народно позориште, Нови Сад, Драмско казалиште „Гавела“, Загреб,
Народно позориште Сарајево и МЕСС Сарајево

Дарко Цвијетић

ШТО НА ПОДУ СПАВАШ

Режија: Кокан Младеновић

Драматизација: Кокан Младеновић, Мина Петрић, Дарко Цвијетић,
Дубравко Михановић, ансамбл представе

Сценографија: Маријела Хашимбеговић

Костим: Марита Ћопо

Музика: Ирена Поповић Драговић

Покрет: Амила Терзимехић

Драматурзи на представи: Мина Петрић и Дубравко Михановић

Лектор: др Дејан Средојевић

Асистент редитеља: Игор Павловић

ИГРАЈУ:

Дарко Цвијетић

Александра Плескоњић

Мерима Лепић Реџеповић

Тена Немет Бранков

Саша Крмпотић

Свен Шестак

Игор Павловић

Маја Изетбеговић

Алдин Омеровић

Иван Грчић

Дарко Радојевић

Никола Баће

Стеван Узелац

Инспицијент: Снежана Радованов
Суфлер: Наташа Барбир
Мајстор светла: Никола Маринков
Мајстор тона: Владимир Огњеновић
Асистенткиња сценографкиње: Нада Даниловац

Прва проба: 15 маја 2022. у Драмском казалишту „Гавела“ у Загребу
Премијера: 27. септембра 2022. на сцени „Пера Добриновић“, СНП

Представа траје: око 2 сата

Декор је израђен у Сарајеву, а костими у Српском народном позоришту и „Гавели“.

Фотографије за програм су настале на проби без костима.

Биографија сваког мојег лика је нешто мало моје смрти

Дарко Цвијеџић

О роману

Књижевност Дарка Цвијетића храбар је и узалудан труд да се разумије другог и да се има срца за његову патњу. А људи воле када су жртве, у томе уживају више него у ичему другом у животу, али их туђа патња угрожава и понижава. Ако и тај други пати, тада је и он жртва. А ако је већ жртва, онда мора да негдје постоји и онај који га је учинио жртвом.

Миљенко Јерговић

Цвијетић не дозвољава да та тијела буду само бројеви око којих ће расправљати будући историчари, да од њих остану тек слова урезана у мермер изнад којега ће лажно причати политичари. Он не допушта да их се изнова и изнова убија. Када утихну топови, химне, спроводи и цене, настане тишина коју смрт највише воли, јер након ње долази заборав, коначно ништа, њен пуни тријумф. Цвијетић говори у тој тишини, мртвима даје глас који се није чуо док су били живи.

Селведин Авгић

Фото: Драженко Јуришић

Дарко Цвијеџић

Ватра за кућу

„Задатак pjesника“, каже један од ликова у *Соџонским сџиховима* Салмана Руждија, јест да „даје имена стварима које се не могу именовати, да открива лажи, да покреће расправе, да обликује свијет и не дозвољава му да заспи“. „Ако из рана које наноси својим стиховима потекну ријеке крви“, додаје наратор, „то ће му бити храна“.

„Задатак (драмског) писца је да запали кућу у којој се налази лик“, говорио је Горан Стефановски. Могао бих рећи да то јесу биле координате за структуру кратког романа *Шџо на џоду сџаваш*.

Заправо, покушај улаза у срце личног, особног бола, притока „ријеке крви“ и питање које болесни отац поставља сину, док он на поду дежура, у очевим посљедњим данима. Роман сам фокусирао на породично – оца, мајку и брата, деветнаестогодишњег регрута у ЈНА. Страдање тих несретних дјечака по касарнама у ратном окружењу, још увијек је, нажалост, табу тема.

У преплету расплесаних докумената, рекао би Киш, пред њим умиру војници, вршњаци, дјечаци разваљене Југославије. Један ће изгорјети у камиону, док су се извлачили из касарне „Виктор Бубањ“ у Сарајеву кроз фиктивну Југославенску улицу, од другог, мртвог, успио је сачувати руку.

У роману сам покушао пронаћи начин да проговорим. И мртви и живи. Сватко од јунака има једну реплику, крик, поглавље у роману. Монодраму. Јер, моји ликови, фиктивни или фактивни, говоре хорски, као у грчким трагедијама. Мајка има посебан језиви терет. Није тако било, поправља она синовљево (ауторову) причу. Моје сјећање је друкчије, понавља. Она би то, мисли, друкчије рекла, не тако огољено, јер она се чува да не хули на живот, на судбину. Да јој други син, брат мој, регрутовани деветнаестогодишњак, остане жив.

„Није тако било.“

Када би ликови могли атаковати на аутора и тражити одговоре за своје животе, рекли би ми ту реченицу, мислио сам. Надгорњавање фактуре и маште води у метастабилност докумената, свакако неуспјешну. Повратак из пољуљане стабилности документима нимало није лак, и пролази територијем алегија, сумњи, метафора. „Није било тако.“

Ликови, који су сада у визији невјеројатног Кокана Младеновића живи глумци, имају ми рећи неке своје истине, љути су, смијешни у покушају да преправе повијесност о себи.

Мајстор Младеновић прецизном руком теше роман, обликује га и претвара алкемијски из једног језика (књижевног) у други (театарски).

Мајстор зна како треба земљицу угријати да се у њу зрно може положити, зна колико точно треба вољети зрно, како га уквасити, како га изложити капи, с колико њежности и самурајски прецизне одлуке га пресејати, ако криви цвијет крене ницати...

И неизговориво до неизговоривога како да изгори у крикнутом. Мајстор ослушкује, тражи, слуша, шути, опрашта и цвијет се мирисом може оњушити а да још га нема.

Јер и етида и пиштољ се репетирају. И завјесе и јабуке се накупе.

Сваки неиспричан догађај зна да се заправо никоме није догодио.

Ту почива пуно туге. Истинитост разбија роман, хоће га у повијесности, а то не може. Некажњено.

Роман је враћање ударца догађају, по цијену – „рећи ћу те, али како ја хоћу“.

Није тако било?

Ликови, живи ликови, преправљајући своју истинитост у роману наглас, на сцени, атаком на аутора, сумњајући у написано доводе у сумњу саме себе, своју догађајност, и сами се селе у измаштано. Ипак, сулудо је искуство играти себе као аутора романа, подуплати се, јавно своју машту доводећи у сумњу. Или, ријечима самог Кокана Младеновића: „У *Шиндлеровом лифћу* (који је Младеновић поставио у Камерном театру 55 у Сарајеву, 2021. оп.а.) Приједор је метафора губљења људскости међу свима нама, а *Шћо на ѿоду сѿаваш* је велика метафора како смо толико повезани да не можете убити другог, а да не убијете и самог себе. Просто, то што смо радили другима, радили смо сами себи и то се у том роману јако добро види“.

И једна нота, она завршна: један од јунака из романа *Шћо на ѿоду сѿаваш* је жив. Јавио се преко фејсбука да је то вјеројатно он, након што је прочитао роман.

„Био сам тешко рањен и имам 5 метара цријева мање, али сам жив. Хвала Ти!“, написао ми је. Све је, каже, повезао, и тај лик само може бити он. Изузев смрти, све се слаже.

„Наравно, измислио си да је погинуо?“, пише ми.

„Нисам“, пишем му, „стварно си погинуо.“

Куда ће то одвести?

У неко „није тако било“ свакако, у минимум гдје се срећемо и пристајемо на игру.

Реч редитеља

Дарко Цвјетић је песник који, попут Марине Абрамовић у *Балкан 'baroque'*, седи затрпан костима невиних жртава југословенских ратова. Даје им глас и смисао, наду да нису узалуд постојали и да њихово страдање, будемо ли знали да читамо Даркове књиге, није било узалудно, и да ћемо након свега схватити да су народи на овим просторима до те мере повезани и преплетени да је немогуће нанети зло другоме, а да истовремено не нанесте зло и себи.

За нас који још дубоко верујемо у идеју Југославије, његова литература представља меру људскости, поштења и праштања. Даркове речи успевају да одшкрину варљиви трачак наде да ће, једном, на овим просторима људи победити народе, без обзира колико се ти народи дубоко закопавају у фалсификате сопствених новијих историја.

Позориште не може да се утркује са страхотама стварности. Оно поседује сопствени језик који надраста стварност, преиспитује је, реконтекстуализује, дајући јој нови смисао. Сценски језик,

а поготову језик који исходи из велике литературе, мора у свести гледаоца да остави простор за сукреацију, за давање дефинитивног облика катастрофе, исто онако како тај гледалац у својој машти отелотворује догађаје док чита књигу.

Све Даркове песме, цртице, романи, дневници, слажу велики пазл наше катастрофе, исходе из исте поетике и етике, и логично се настављају у самоизнурујућем пишевом напору да нам, упркос свему и након свега, понуди очовечење нас самих.

У *Шиндлеровом лифтиу*, претходној представи коју сам у Сарајеву режирао по Цвјетићевом роману, црвени солитер, у коме и данас живи Дарко Цвјетић, постаје метафора Југославије и њене катастрофе. Погром и страдање муслиманског становништва Приједора, од дојучерашњих комшија (а услов праве трагедије је, како Аристотел каже, да у њој страдају „ближњи“), Дарко доводи до мунковског крика који не престаје да нам пара уши и не дозвољава да се над невино страдале спусти тишина.

Што на њогу сјаваш из колективитета солитера прелази у интиму Даркове породице. Управо та породица, српско/хрватско/украјинско/јеврејска, постаје метафора југословенске трагедије. Од масакра над војницима ЈНА у Добровољачкој улици у Сарајеву, преко опсаде и катастрофе истог тог града, до апсурдних и бесмислених смрти које у свој вртлог увлаче и самог писца, као учесника, сведока, брата, сина, оног који чистих руку записује како је било, повређујући ближње и себе, да више нико никада не би био повређен на овим просторима, *Што на њогу сјаваш* постаје литерарни камен темељац неке нове заједнице људи на овим просторима, јер људима треба заједница, док су народу потребне државе.

У овој представи Дарка Цвјетића игра сâм Дарко Цвјетић, постајући истовремено и субјект и објект сопствене приче. Он ће морати да, попут Орфеја, сиђе у сопствени хад и суочи се са својим мртвим и живим ликовима, са сопственим сећањима и непреболима. Лик Дарка Цвјетића ће још једном проћи кроз трауматична искуства писца Дарка Цвјетића, да би, жртвујући себе, нама понудио наду. На том путу ће његови ликови креирати писца, барем онолико колико он креира њих. Дванаесторо одличних глумаца из „Гавеле“, Српског народног позоришта и сарајевског Народног позоришта су, учествујући у креирању сваког сегмента представе, показали спремност да се ухвате у коштац с колективном траумом наших простора, творећи истовремено атмосферу заједништва и блискости која, сама по себи, испуњава циљ наше представе – преиспитивање наших могућности да после свега створимо заједнички живот, а не суживот, како то политичари воле да кажу.

Драматуршка белешка

Оно што можда делује као најизазовнији (или бар најнеобичнији) део процеса рада на представи *Што на њогу сјаваш* – присуство писца Дарка Цвијетића у ауторском тиму и глумачком ансамблу – испоставило се као један од најлепших аспеката драматуршког рада. Грађење текста представе подразумевало је ослушкивање и успостављање поверења између аутора романа, ансамбла и ауторског тима.

Захваљујући узајамном поверењу смо се – кроз бројне импровизације и верзије сцена, дописивања, домаштавања и промене перспективе, а подстицани и вођени маштом редитеља – сви заједно настанили свет Дарковог романа. Самим тим смо закорачили и у прошлост ауторове породице. Ово искуство није могло бити лако за писца, који у представи и игра – себе, али убрзо се показало да је у свима нама прорадио унутрашњи мотор – који нас и иначе тера да се излажемо уметничком раду – да *којамо* по себи и истрајавамо тамо где боли, а то је жеља (или дужност!) да прича буде испричана:

„ДАРКО: Прича је важна причи! Прича остаје!”

Роман *Што на њогу сјаваш* блиставо је и целовито прозно дело (а цело је, каже учитељ, оно чему се ништа не може додати нити одузети без нарушавања склада) те смо себи дали слободу да се у превођењу с литерарног на позоришни језик често удаљимо од текста романа да бисмо му се приближили. А занимао нас је управо *свеи* романа. Отуда и кључна редитељева интервенција – присуство писца у улози Писца који пред нама записује, организује и мења своја сећања.

„БАКА ХАНА: Сједи и пиши, Дарко! Свијет се неће сам сазидати”.

У зидању *свеи* *предсјаве* сви смо понели бар по циглу, што је за драматуршки рад на представи (Дубравко Михановић и ја) у великој мери значило – посматрање, упијање, селекција и нежно навођење материјала који је већи и тежи од нас самих, који је жив у писцу, који је изазовно чак и колективно понети због важности поруке коју носи, а који је тако крхак јер произлази из сећања на рат.

„ДАРКО: Записао сам да га више никада, ништа не би повредило. Да више никога ништа никада не би повредило!”

Никога. Ништа.

Никада.

Зато смо ову причу испричали.

Кокан Младеновић, рођен у Нишу 1970. Завршио средњу глумачку школу у Нишу, у класи Миме Вуковић Курић. Дипломирао на Катедри за позоришну и радио режију Факултета драмских уметности у Београду 1993. у класи Мирослава Беловића и Николе Јевтића. Добитник је награде „Бојан Ступица“, Стеријине награде за режију, адаптацију, драматизацију, награда „Нови Тврђава театар“, Награда за најбољу режију (*На Дрини ћурија*, на 67. Фестивалу професионалних позоришта Војводине, и „Позоришном пролећу“, Шабац, те других значајних награда на фестивалима у Србији и региону. Режије у СНП-у: Иван М. Лалић, *Куба либре* (30. април 2001), В. Шекспир, *Сан лејџе ноћи* (10. децембар 2003), Маја Пелевић, *Ја или неко други* (23. март 2007), *На Дрини ћурија* по мотивима дела И. Андрића (17. март 2016), В. Шекспир, *Бурa* (29. октобар 2022).

Писац на сцени у улози писца

Необично је и велико, и страшно, и зачудно бити на сцени онај који је написао роман по којем је Мајстор Кокан Младеновић урадио представу.

Бити са сопственим ликовима, пробуђенима из романескности, разговарати с њима који су дошли и из маште и из стварности, смијати се, плакати, додиривати их, невјеројатно је и сулудо искуство, какво само театар још може саздати у свијету илузија које прождиру документе...

Понекад помислим да они постоје и више од мене, који тек себе самога представљам.

Дарко Цвијешић

***Што на њоду сѝаваш* као копродукција**

Што на њоду сѝаваш је прва копродукција Српског народног позоришта и Народног позоришта Сарајево, а након представе *Одисеј* Горана Стефановског у режији Александра Поповског, друга са загребачким Драмским казалиштем „Гавела“.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ

НОВИ САД

Позоришни трг 1, 21101 Нови Сад
Телефон: 021/ 6621 411 (централа)

За издавача / АЛЕКСАНДАР СТАНКОВ, управник
УД Драма / МИЛОВАН ФИЛИПОВИЋ, директор

Уредник / АЛЕКСАНДАР МИЛОСАВЉЕВИЋ
Фотографије / МАРИЈА ЕРДЕЉИ
Обликовање плаката / ДЕЈАН ЛАНГ
Графички уредник / ЂОРЂЕ ЛАБАТ
Компјутерски слог / ЉИЉАНА БИЛБИЈА

Штампа / ГРАФО БОГДАНОВ, Нови Сад
Тираж 500

162. сезона 2022/2023.

www.snp.org.rs

ДРАМСКО КАЗАЛИШТЕ „ГАВЕЛА“

ЗАГРЕБ

Франкопанска 8–10

Директор / ДРАЖЕН ФЕРЕНЧИНА

НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ САРАЈЕВО

САРАЈЕВО

Обала Кулина бана 9

Директор / ДИНО МУСТАФИЋ

МЕСС

САРАЈЕВО

М. Тита 54 / I

Директор / НИХАД КРЕШЕВ ЉАКОВИЋ